

POMEMBEN GOVOR E. KARDELJA V NOVI GORICI

VSAK NAROD MORA BRANITI SVOJO SVOBODO

Veliko zborovanje ob 25-letnici splošnega upora na Primorskem - Aktualnost idealov narodnoosvobodilnega boja v današnjem svetu

Z velikim zborovanjem v Novi Gorici se je v nedeljo, 15. t.m., zaključila vrsta kulturnih, športnih in političnih manifestacij, s katerimi je slovensko primorsko ljudstvo proslavilo 25-letnico tistega zgodovinskega septembra 1943. leta, ki za Primorsko pomeni dokončen in odločilen korak na dolgi in trnjevi poti njenega narodnega in zato tudi njenega vsestranskega družbenega osvobajanja. S častne tribune, ki so jo tik pred začetkom zborovanja zasedli vodilni slovenski državni in politični predstavniki, mnogi voditelji osvobodilnega boja na Primorskem, številni predstavniki zamejskih Slovencev ter nekateri zastopniki antifašističnih organizacij iz Italije, je po pozdravnih besedah predsednika novogoriške občinske skupščine imel slavnostni govor Edvard Kardelj.

NAUK IZ PRETEKLOSTI

Govornik je najprej poudaril globlji pomen osvobodilnega boja tako za slovenski narod na splošno kot za primorske Slovence še posebej. »Sredi podjarmljene Hitlerjeve Evrope — je dejal govornik — so se slovenski ljudje vse bolj zavedali, da narod, ki ni sposoben in pripravljen braniti svoj obstanek in lasten svobodni razvoj, ne more pričakovati milosti ne od osvajalca in ne od zgodovine.« S to zavestjo in s tem prepričanjem se je »slovenski narod, eden najmanjših v Evropi, z orožjem v rokah in v skrajno neenakem boju skupaj z vsemi jugoslovanskimi narodi uprl osvajalcu in sprejel boj na življenje in smrt.« »Slovenski ljudje so odločno čutili — je nadaljeval E. Kardelj — da narod, ki vztraja v svoji borbeni enotnosti, ne more biti zlomljen v svojem odporu, tudi če ima proti sebi mnogo močnejšega sovražnika.« »Tega nauka iz naše zgodovine ne smejo pozabiti zlasti mlade generacije našega ljudstva. Kajti v svetu so še močne sile, ki poskušajo deliti svet na narode-gospodarje, na narode-eksplatacije in narode-proletarce, na velike, ki odločajo in si dele svet, ter na male, ki slede in ki jih delijo. Še so mračne sile, ki poskušajo urediti svet — ne na temelju svobode in enakopravnosti ter njihove kolektivne varnosti — marveč na podlagi pravice močnejšega in interesov močnejšega. Odtod tako veliko dejanj mednarodnega nasilja nad narodi, ki smo jim priča na vseh kontinen-

tih.« Zvesta idealom osvobodilne vojne je zato Jugoslavija v današnjem mednarodnem položaju na strani vseh tistih narodov, ki se bojujejo za svobodo in neodvisnost ter za pravico, da sami odločajo o lastni usodi.

VLOGA NARODNIH MANJSIN

Edvard Kardelj je nato govoril o skupnem boju slovenskega primorskega ljudstva in italijanskih antifašistov proti skupnemu sovražniku, pri čemer je bila slovenskemu ljudstvu priznana pravica do samoodločbe in nacionalne združitve ter so bili hkrati postavljeni temelji za novo, pravično ureditev odnosov med dvema sosednjima narodom in državama. Govornik se je v tej zvezi pohvalno izrazil o sedanjih odnosih med Italijo in Jugoslavijo, ki jih označujeta prijateljstvo in vsestransko medsebojno sodelovanje. »H krepitvi tega prijateljstva — je dejal govornik — sta veliko prispevali obe narodni manjšini. Italijanski manjšini v Jugoslaviji danes izrečemo priznanje za njeno konstruktivno vlogo pri graditvi nove socialistične Jugoslavije in socialistične Slovenije. Prav tako pa moramo pozdraviti slovensko manjšino v Italiji, ki s svojo eksistenco in z vsem svojim delovanjem gradi mostove prijateljstva med dvema narodom na obalah Tržaškega zaliva in obeh straneh državnih meja. Prav na tem primeru se je izkazalo, da priznanje enakopravnih narodnostnih pravic manjšinam ne le da ni vir nezaupanja in konfliktov, marveč je, nasprotno, najzanesljivejša pot k miru in prijateljstvu med sosednjimi narodi in državami.«

Edvard Kardelj je nato v svojih izjavah začel ponovno obravnavati sedanje mednarodno dogajanje in zelo jasno obrazložil stališče, ki ga zavzema Jugoslavija do vjetnamskega vprašanja, do arabsko-izraelskega spora in sploh do vseh sedanjih mednarodnih konfliktov. Posebno natančno pa je opredelil stališče Jugoslavije da najnovejših dogodkov na Češkoslovaškem in zlasti stališče, ki ga jugoslovanska država in Zveza komunistov zavzema do vprašanja odnosov med različnimi socialističnimi državami in med komunističnimi strankami. Vojaško intervencijo na Češkoslovaškem je označil za »manifestacijo nasilja«, proti kateri Jugoslovani dvigajo svoj glas, ker hočejo ostati zvesti »smotrom in ciljem, za katere so se

bojevali v narodnoosvobodilni vojni.« Glasno in jasno povemo — je v tej zvezi poudaril — naj na naših plečih nikar nihče ne skuša preizkušati raznih samovoljno vsiljevanih dogem nasilnega pseudosocialističnega internacionalizma.« Ostro je nato polemiziral s sovjetskimi voditelji ter ugotovil, da kot opravičilo za vojaško okupacijo Češkoslovaške skušajo sedaj na hitro skovati »nevarno doktrino«, po kateri ima »socialistična dežela, ki razpolaga z močjo, pravico do samovoljne nasilne intervencije celo proti volji legalnih organov države in komunistične partije, kadar sama oceni, da to zahtevajo neki, višji interesi socializma.« »Če bi se ta doktrina dejansko uveljavila v odnosih med socialističnimi deželami — je nadaljeval govornik — bi postala trajen vir nezaupanja in celo strahu.« Sovjetske očitke, češ da se Jugoslavija sedaj pridružuje imperialistom, je Kardelj označil za nesmiselne, saj ne morejo prepričati niti najbolj omejenega človeka. Za izhod iz nastale krize so po govornikovem mnenju potrebni napor zlasti v treh smereh. Nujno je, da postane Češkoslovaška znova in čimprej resnično suverena država; nujno je dalje, da se med socialističnimi državami in komunističnimi strankami odkrito razčistijo vsa vprašanja, ki vnašajo v njene medsebojne odnose nezaupanja; končno je važno, da se sedanja kriza premaga z okrepljenimi prizadevanji za popuščanje mednarodne napetosti, za premostitev blokovskih pregrad in za mir na svetu.

O NOTRANJH PROBLEMIH

Na koncu je E. Kardelj pozval jugoslovanske narode, naj si še bolj vztrajno prizadevajo, da se uresničijo smotri gospodarske in družbene reforme. Poudaril pa je tudi, naj nihče ne dela napačnih računov o odnosih med jugoslovanskimi narodi. »Narodi Jugoslavije — je dejal — so nedvomno trdno odločeni, da vse medsebojne odnose rešujejo na demokratičen način in ob popolnem spoštovanju enakopravnosti ter na podlagi samostojnosti slehernega naroda pri reševanju vprašanj njegovega lastnega razvoja. Toda prav tako so trdno odločeni, braniti in krepiti svojo enotnost ter bratsko solidarnost in zlasti še neodvisnost socialistične Jugoslavije, ki je obenem najzanesljivejši porok za neodvisnost slehernega jugoslovanskega naroda.«

RADIO TRST A

• **NEDELJA**, 22. septembra, ob: 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 9.50 Glasba za lutnjo; 10.00 Olivierijev godalni orkester; 11.15 Oddaja za najmlajše: »Pripovedka o treh razbojnikih«; 11.40 Ringaraja za naše malčke; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Glasba iz vsega sveta; 15.55 »Tudi Lela bo nosila klobuk«. Drama v dveh delih; 17.50 Vabilo na ples; 18.30 »Nicolò Tommaseo«; 19.40 Orkester pripoveduje; 19.30 Zbor »J. Gallus«, vodi U. Vrabc; 20.30 Zabavni vas bodo; 21.00 Operetne melodije; 21.45 Sodobna glasba.

• **PONEDELJEK**, 23. septembra, ob: 11.35 Sopek slovenskih pesmi; 12.00 Trobentač Impallomeni; 12.10 »Poletna srečanja«; 13.30 Izbor motivov in melodij; 17.00 Tržaški mandolinski ansambel; 17.30 Glasba za vaš transistor; 18.00 Polifonski zbor RAI iz Rima; 18.30 Iz Beethovnovoga in Janáčkovoga opusa; 19.30 S Plečnikom po Italiji; 19.40 Glasovi in slogi; 20.35 Costov orkester; 20.50 V. Levstik »Janez Kastelec v ujetniškem taborišču«; 21.40 Slovenski solisti.

• **TOREK**, 24. septembra, ob: 11.35 Sopek slovenskih pesmi; 12.00 Iz slovenske folklore. Rehar »Turke suo bli šiba buožja«; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Casamassimov orkester; 17.20 »Italijansčina po radiu«; 17.40 Glasba za vaš transistor; 18.30 Koncertisti naše dežele; 19.10 »Plošče za vas«; 20.35 Bizet »Carmen«, opera v 4 dej.

• **SREDA**, 25. septembra, ob: 11.35 Sopek slovenskih pesmi; 12.00 Pianist Garner; 12.10 »Pomenek s poslušavkami«; 13.30 Glasbeno potovanje okoli sveta; 17.00 Ansambel »Teen-Agers« iz Trsta; 17.20 »Odvetnik za vsakogar«; 17.30 Glasba za vaš transistor; 18.30 »Ljudske pesmi«; 18.10 Higiena in zdravje; 19.20 Razkušane pesmi; 20.35 Simf. koncert; V. odmoru (21.10) Za vašo knjižno polico.

• **CETRTEK**, 26. septembra, ob: 11.35 Sopek slovenskih pesmi; 12.00 Zname melodije; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Klavirski duo Russo-Safred; 17.20 Italijansčina po radiu; 18.00 Zbor »Slovenec« iz Boršta; 18.30 Ital. skladatelj; 18.50 Cardellov orkester; 19.10 »Zlata skrinjica«; 19.30 Motivi, ki vam ugajajo; 20.35 Cankar »Grešnik Lenart«; 21.35 Motivi dveh Amerik; 21.55 Skladbe davnih dob. Renesance kompozicije izvaja Cappella Monacensis.

• **PETEK**, 27. septembra, ob: 11.35 Sopek slovenskih pesmi; 12.00 Saksofonist Gotz; 12.10 »Gospodinja nakupuje«; 17.00 Ansambel »Le Tigri« iz Gorice; 17.30 Glasba za vaš transistor; 18.00 »Beri, beri rožmarin zeleni«; 19.10 »Kam v nedeljo?« 19.20 Priljubljene melodije; 20.35 Gospodarstvo in delo; 20.50 Koncert operne glasbe; 21.50 Veseli utrinki.

• **SOBOTA**, 28. septembra, ob: 11.35 Sopek slovenskih pesmi; 12.10 »Iz beležnice fotoreporterja Magajne«; 14.45 Glasba iz vsega sveta; 15.55 Avtoradio; 16.30 Mladi solisti 17.40 Otrokov pravljčni svet; 17.55 Moški vok. kvintet »Zarja« iz Trsta; 18.30 Mojstri jazz; 19.10 »Poletna srečanja«; 19.20 Zabavni ansambli na Radiu Trst; 21.10 Za prijeten konec tedna; 22.00 Dallapiccola: Ciacona.

NAJVIŠJI KMETIJI V SLOVENIJI

Te dni je bilo objavljeno v slovenskem tisku, da je najvišja kmetija v Sloveniji Bukovnikova nad Solčavo. Točna merjenja so pokazala, da leži hišni prag v višini 1327,37 m nad morsko višino. Druga najvišja kmetija je Jeklova pri Črni na Koroškem, v višini 1323,19 m. Vprašanje je le, koliko časa bosta še obstajali, glede na težko življenje gorskih kmetov, katerim beže sinovi in hčerke v tovarne.

TEDENSKI KOLEDARČEK

22. septembra, *nedelja*: Mavricij, Tomaž
23. septembra, *ponedeljek*: Slavojka, Tekla
24. septembra, *torek*: Nadja, Gerard
25. septembra, *sreda*: Uroš, Hildegard
26. septembra, *četrtak*: Justina, Stojslava
27. septembra, *petek*: Kozma in Damijan
28. septembra, *sobota*: Venčeslav, Venko

Izdajatelj: Engelbert Besednjak • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ulica Sv. Frančiška 20 - telefon 29477

Težak politični položaj v Italiji

TITOVA POSLANICA

V ponedeljek bosta začela spet zasedati italijanska poslanska zbornica in senat, po poletnih počitnicah. Politični položaj pa je še težji kot pred počitnicami, ker socialisti še vedno niso razčistili vprašanja, če naj vstopijo v novo sredinsko-levo koalicijo ali ne. Različne struje v stranki se glede tega bore med seboj.

V krogih krščanske demokracije pa se tudi boje, da bo vladi zmanjkala šibka večina v parlamentu, ko se bo začela razprava o njenem programu.

MALA REFORMA UNIVERZ

Leonejeva vlada je odobrila pretekli teden takoimenovano »malo reformo« italijanskih univerz. Ministrski predsednik je ob tej priložnosti sam poudaril, da se ta reforma nujno omejuje na ureditev nekaterih najbolj nujnih vprašanj na univerzah, ker sedanja vlada, ki nima parlamentarne večine, ne more v celoti rešiti univerzitetnih problemov, ki zahtevajo temeljitega študija in so-glasnost v prizadetih krogih in v javnosti. Vendar pa je po mnenju komentarjev tudi ta »mala reforma« dovolj temeljila in je šla vlada v tem precej daleč.

Skrajneži pa zavračajo to reformo, ker bi radi »vse ali nič«, toda po mnenju zmernejših krogov je tako stališče nevarno, ker bi samo zavrlo in zavleklo nujno potrebne reforme. Sedanji načrt predvideva precejšnjo avtonomijo univerz, vendar naj bi učne načrte fakultet še vedno potrjevalo prosvetno ministrstvo.

Slovenske železnice kot edine v Jugoslaviji v prvi polovici letošnjega leta niso poslovale z izgubo, čeprav sedanji sistem tarif za prevoz blaga po njihovem mnenju ni ekonomski in bi bilo treba železnicam omogočiti bolj prosto oblikovanje cen.

☆

V Vietnamu se začelja kazati pri obeh vojskujočih se strankah naveličanost nad nesmiselno vojno.

Več ameriških vojakov v Evropi

Posledice sovjetskega napada na Češko-slovaško se bodo kmalu pokazale in bodo daljnosežnejše, kot jih je mogoče zdaj predvidevati, smo zapisali v nekem našem nedavnem članku. Take posledice se že začenjajo kazati. Ameriški obrambni minister Clark Clifford je v tork naznanil, da bodo poslale Združene države v Nemčijo še od 20.000 do 40.000 vojakov. Te čete bodo ostale v Evropi nedoločen čas. Trenutno pa imajo Američani v Evropi 225.000 mož. V Zahodni Nemčiji bo tako stalo (skupaj z nemško vojsko) nasproti sovjetskim četam na Češkem in v Vzhodni Nemčiji skoraj tri četrt milijona najbolj oboroženih vojakov na svetu. Ameriška vojska v Evropi je opremljena tudi z atomskim orožjem. Računa se, da bi Američani v primeru napada Sovjetske zveze na Berlin ali na Zahodno Nemčijo (ali na kako drugo članico Atlantske zveze) lahko vrgli iz Združenih držav v Evropi v kratkem času še milijon vojakov.

Pošiljatev novega kontingenta ameriških vojakov v Nemčijo je dosegel posebni Kiesingerjev poslanec v Washingtonu, Kurt Birrenbach. V Bonnu je vzbudila ta novica razumljivo zadovoljstvo, četudi bo morala

Nemčija več potrošiti za vzdrževanje čet. Toda to smatra za nujno investicijo v svojo varnost.

»Z BURNIM PLOSKANJEM«

Albanija je izstopila iz varšavskega pakta. Ta sklep je sprejel albanski parlament soglasno in z burnim ploskanjem. S takojšnjo veljavnostjo je prenehal za Albanijo »sporazum o prijateljstvu, sodelovanju in medsebojni pomoči«, ki je bil podpisan 14. maja 1955 z državami sovjetskega bloka. Po vsej državi prirejajo zborovanja, na katerih odobravajo ta sklep.

Izstop Albanije iz varšavskega pakta pomeni še en upor in protest proti sovjetski politiki velikoruske nacionalistične hegemonije, oprte na novostalinistično ideologijo, nad vzhodno polovico Evrope.

☆

V Moskvi je umrl Nikolaj Pavlovič Akimov, nekdanji ravnatelj leningrajske Komedije. Star je bil 67 let. Spadal je k stari gledališki gardi Stanislavskega, Tairova in Meyerholda ter je skušal v dvajsetih letih prikazovati »sintetično gledališče« Tairova po Meyerholdovih »pravilih pogojenega gledališča«, kar pa so potem v dobi »socialističnega realizma« izrinili iz ruskega gledališča.

SLOVAKI SE DALJE TERJAJO FEDERATIVNO UREDITEV

Sovjetska zasedba Češkoslovaške je povzročila, da je stopilo vprašanje federativne preureditve češkoslovaške republike v ozadje, kar je vzbujalo vtis, kot da je zadeva odstavljena z dnevnega reda. Vendar, kot kažejo najnovejše izjave slovaških voditeljev, ni tako.

Centralni komite slovaške komunistične stranke je objavil pretekle dni izjavo, ki ponovno poudarja, da je nujno, da pride zakon o federativni preureditvi Češkoslovaške pred osrednji parlament in da bo sprejet 28. oktobra, na dan 50. obletnice ustanovitve češkoslovaške države, kot je bilo že domenjeno. Federativna ureditev pa naj bi začela veljati 1. januarja 1969. Na to stališče se je postavil tudi Husak, ki je zanikal govornice, da si mislijo Sovjeti priključiti Slovaško.

Strašni pokoli v Biafri

Turinski dnevnik »La Stampa« je prinašal zadnji čas — enako kot mnogi drugi zahodni listi — pretresljive reportaže svojega posebnega dopisnika Luciana Curina iz Biafre, v katerih je po lastnih doživetjih ter s številkami in fotografijami dokazoval kako umirajo ljudje v Biafri in kako nigerijski mohamedanski hegemonisti fizično iztrebljajo narod Ibo. V enem teh dopisov smo brali med drugim: »Iboji rajši umrejo od pomanjkanja, kakor da bi padli v roke sovražniku, ker so gotovi, da bi jih ta pokončal... Pokol vseh Ibojev je običajno pravilo... Ljudi (Iboje) so zvelikli na trge in jih pobijali kot koze. Deklice, tudi enajstletne, tudi devetletne, so posilili na okruten in neizogibno smrten način. Iz prezira so jih dali na voljo tudi iznakaženim gobavcem. V pokrajini Noukka so prisilili dvesto mladih Ibojev, da so legli na tla, nakar so jih politli s bencinom in sežgali. Nad štiristo starih so zaklenili v njihove kočice in jih žive sežgali. Enako število starih žensk, katere so Hausa označili za »nerabne«, so ubili z rafali iz hitrostrelk; še prej pa so jim odsekali dojke s sabljami. Število žrtev tega pokola ni ugotovljeno: nekateri menijo, da jih je bilo trideset tisoč, drugi, da jih je bilo stotisoč.«

POBITIH JE EN MILIJON IBOJEV

Toda to je bilo še prej, kot je izbruhnila vojna. Sele po tem pokolu se je Biafra proglasila za neodvisno. Zdaj traja vojna že petnajst mesecev in računajo, da je bilo ubitih že en milijon Ibojev. Dvesto tisoč jih je padlo na fronti, druge sta ubila lakota ali sovražnik, ki jih je ujel. Preteklo pomlad so zavzele čete majora Bora Port Harcourt in kot prvo so pobili vojake, ki so ležali v bolnišnicah, ter zmetale njihova trupla v reko. Potem so poklali ženske, otroke in starce. (Odrasli moški so ušli.)... Vojna in grozote so se nadaljevale tudi onkraj Port

POVSOD DRUGAČE

Pri nas vlada pravo jesensko vreme, oblačno, polno vlage in nalivov, ki odnašajo mostove. Ponoči je že kar hladno.

Od Rima proti jugu je pa ves drugačen svet. Tam pritiska izredno visoka temperatura in suša, da nastajajo požari - spontano. Posebno na Siciliji se požari vsepovsod vnamajo v gozdovih in po oranžnih nasadih. V začetku tedna je kazal toplomer v okolici Palerma nad 40 stopinj v senci in še ponoči se je temperatura le za malo znižala. Vremenoslovci sodijo, da se bo vreme ustalilo in izboljšalo ob koncu meseca in da bo oktober lep.

Harcourta. Irski misijonar Doheny, ki vodi misijon nekaj kilometrov od Abe, je povedal: »Ljudje, ki so ušli iz zasedenih vasi in pribežijo sem, pravijo, da ubijejo Nigerijci vse, kar najdejo živo, tudi najmanjše otroke. Niti psom ne prizanesajo.« Mlad Ibo, ki se bojuje v nekem »komandos«, je pristavil: »Res je, a nam nihče ne verjame, da je edini znak življenja v vaseh, ki so jih zavzeli »federativci«, letanje jastrebov (ki obirajo trupla, op. ur.).«

»Pripovedujejo mi - nadaljuje dopisnik »Stampe« - da so poklali vseh dva tisoč prebivavcev vasi Owaza in tristo prebivavcev vasi Uziaku ob reki Imo pri Abi. Ušlo je le nekaj mladih in eden teh je povedal: »Prišli so rjoveč in streljali na vse, kar se je gibalo v hišah, na vsako stvar.« Neki Anglež, ki je že pet mesecev skupaj z biafrskimi komandosi, poroča: »Videl sem neštete vasi uničene ali zapuščene. Toda »federativci« so jih pustili nekaj nedotaknjenih, južno od Enuguja, izgubljene prestolnice Biafre. Prebivavstvo teh vasi dobiva vsak dan bone za kosilo, pod pogojem, da se smehlja tujim časnikarjem, ki prihajajo na organizirane obiske, katere prireja lagoška vlada.«

(Nadaljevanje na 7. strani)

»SMETNIK SVOBODE«

V Združenih državah imajo novo žensko društvo (še eno), ki se imenuje »Gibanje za osvoboditev žensk«. Preteklo soboto je priredilo v Atlantic City svojo prvo javno demonstracijo in sicer proti tamkajšnjemu kronanju »Miss Amerike«. Iz protesta proti poniževanju ženskega dostojanstva s proslavljanjem same spolnosti so članice novega društva okronale »protikraljico« in sicer — ovco. Pristašnje te druge »kraljice« so tudi javno in odločno zmetale vsa »mučilna orodja žensk v nastavljen »smetnik svobode« — v veliko pločevinasto posodo za smeti. Tako je se znebile svojih steznikov, preozkih in pretogih modrčkov, navijavcev za lase itd., kar so po njihovem ostanki iz preživelih časov.

Novo žensko društvo namerava začeti pravo križarsko vojno proti oboževanju seksa, v znamenju katerega se danes baje odvija ameriško življenje.

★

Studentje v Parizu so spet začeli razgrajati, kljub ostremu De Gaullovcemu opominu, da bo s silo zatrl nemire.

Bretgana zveza z Avstrijo

V postajnem uradu na Dunji (Dogni) oz železniški progi Videm - Trbiž, so se pomikali v ponedeljek, 16. t. m. urni kazalci proti 4.50 uri: čez petnajst minut bi moral privoziti čez visoki železni most prvi jutranji vlak. Zunaj je treskalo, lilo in grmelno, spodaj so šumeli razpenjeni valovi Bele in Dunje. Kot sodni dan, je pomislil postajni načelnik Diomedi, ko je opazoval signalno tablico. V hipu je luč ugasnila; na tablici so migotali le rdeči signali. Nekaj se je zgodilo.

Postajni načelnik se brž odpravi v temni slutnji po progi proti železniškemu mostu, drzno izpeljanem preko dveh 50 metrov visokih podpornikov, čez globoko sotesko hudournika. Pogled bega v brezdanjo temino, od koder grozotno šumi narasla reka. Most se je pogreznil, vode so odnesle podporne stebre, je prešinilo uradnika. Brž steče nazaj in signalizira v Pontebo in v Videm, naj ustavijo vlak. Rešil je na stotine žrtev.

Že zgodaj zjutraj so prihiteli v Dunjo železniški izvedenci in so z grozo opazili, kako so divje vode odnesle steber in z njim vred srednji del mogočnega mosta, ki je od

leta 1878 ključoval vodam in bombnim napadom. 170 metrov je bil dolg in nad 50 visok.

Bretgana je ena najvažnejših prometnih zvez Italije s Srednjo Evropo. Strokovnjaki menijo, da bo minilo več mesecev, preden bo promet vsaj za prvo silo stekel po stari progi. Nov, trden most bo pa stal morda še leta dve. Za zdaj so usmerili železniški promet preko Jesenic v Novo Gorico in na staro južno postajo. Kljub tem zasilnim ukrepom je promet s severom zelo oviran. Na progi Trbiž - Dunja - Videm je drdralo vsak dan šestnajst osebnih vlakov, tudi mednarodnih, in približno trideset tovornih. Vsi ti se ne morejo zvrstiti na progi Jesenice - Podbrdo - Gorica preko Jugoslavije. Na postajah v Trbižu in Pontebo muka že na tisoče glav živine, ki je ne morejo odpeljati v Italijo. Skoda na progi gre v visoke milijone. Dežela pa bo imela na milijarde škode zaradi zaprtega prometa.

Državni in deželni gospodarski krogi zahtevajo, naj se čimprej popravi na tako strahovit način prizadeta glavna prometna žila med jugom in severom Srednje Evrope.

F.J. 32 SMRT V POMLADI

Tako je vladala v sobi skrivnostna poltema, plamenček v petrolejki je nemirno trepetal in sence v koči so zaživele in se izpremenile v živa bitja, dobra in hudobna. Zunaj mimo kočice so vozili avtomobili in za hip napolnili izbo z ostro, blede svetlobo svojih reflektorjev, pred katero so se senčna bitja prestrašeno umaknila v kote in pod posteljo, potem pa so prilezla spet ven. Nekoč so se prepirali pijanci na cesti pred kočico in postalo ga je tako strah, da se je zatekel v luknjo pod štedilnikom, kjer je že spala mačka. V luknji je bilo temno in toplo, skrčil se je v klobčič zraven mačke, ki je zadovoljno predla v spanju, in zadremal. Ali pa je bila morda resnica? Nenadoma so se razmaknile opeke v zadnji steni in iz odprtine so prilezli palčki z belimi bradami in z rdečimi in zelenimi kapami na glavi. Bili so dobri in prijazni, prijeli so ga za roke in mu pomagali, da je po

vseh štirih zlezal skozi odprtino, nato pa so ga odvedli s seboj v svoje kraljestvo, ki je bilo polno čudežev. Tam so bile vse čudežne stvari, o katerih je sanjarija dušica triletne fantka.

Ko se je mati vrnila in ga ni našla v postelji, se je grozno prestrašila. Vsa zmedena ga je dolgo iskala po sobi, gledala pod posteljo in v omaro in ga šele nazadnje odkrila v luknji pod štedilnikom, mirno spečega poleg mačke. Zdjaj pa zdaj se je veselo zasmejal v spanju in mačka je zadovoljno predla. Morda je tudi ona sanjala, da ga spremlja na obisku v deželi palčkov. Nikoli ni pozabil tistih sanj, ki so se mu mešale v spominu z resničnostjo zgodnjih otroških let. Meja med resničnim svetom in svetom njegove otroške fantazije je bila skoraj neopazna in oba svetova sta prehajala drug v drugega, tako da še zdaj mnogokrat ni mogel dognati, kaj je bilo v teh spominih resničnega in kaj samo doživetja njegove bujne otroške domišljije. Kolikokrat mu je mati še zdaj rada pripovedovala, kako jo je včasih iznenadil s svojo domišljijo, ki mu je navdihovala čudne otroške pustolovščine.

(dalje)

I Tržaškega

Še nekaj dni za vpis v šole

Slovenski starši imajo samo še nekaj dni časa za vpis svojih otrok v šolo. Prepričani smo, da je večina naših zavednih očetov in mater že opravila svojo dolžnost in poskrbela, da bodo njihovi otroci obiskovali tiste šole, kamor po vseh pisanih in nepisanih postavah edinole spadajo. Vemo pa, da je tu pa tam vendarle še kak omahljivec, ki si še vedno ni na jasnem, kakšne so resnične koristi njegovega sinčka ali hčerke, in ki še premišljuje, morda tudi pod vplivom kakega osebno zainteresiranega prišepetavca, v katero šolo bi letos poslal svojega otroka. Upamo, da bo takega omahljivca vsaj ob dvanajsti uri končno srečala pamet in da se bo odločil po vesti in predvsem tako, kot velela resnična skrb za bodočnost njegovega otroka.

Zadruga »Naš Kras« vabi vse ljubitelje Krasa na

»KRAŠKO OHČET«

ki bo v repentaborski občini dne 21. in 22. septembra

S P O R E D :

21. SEPTEMBRA: ob 17. uri uradno odprt je muzeja »Kraška hiša« v Repnu, 31; zvečer bodo v hišo pripeljali nevestino balo. Domači fantje prirejajo ples na skednju, zbor pa bo pel podoknice vaškim dekletom. V vasi bo odprtih pet osmic, kjer bodo točili domačo kapljico in potregli s klobasami in pršutom.

22. SEPTEMBRA: začetek svatbenih obredov bo ob 8. uri, ko bo prišel šenin s svati po nevesto v »Kraško hišo«. Svatje bodo nato šli peš na Col in Tabor, kjer bo ob 10. uri v župni cerkvi poroka. Po poroki bo v restavraciji Furlan na Repentabru zakuska za svate in narodne noše. Ob 12. uri bodo svatje odšli v Repen, kjer se bo nevesta predstavila tašči in tastu v »Kraški hiši«. Ob 13. uri bo svatbeno kosilo.

Popoldanski spored se začne ob 15.39 v Repnu. Nastopili bodo domači pevski zbor, zbor »Vasilij Mirke« s Proseka-Kontovela in folklorna skupina »France Marolt« iz Ljubljane. Ob 17. uri bosta nevesta in ženin odprla ples na trgu v Repnu. Igral bo narodno-zabavni ansambel »Slak« iz Ljubljane.

Ni treba posebej poudarjati, da so danes, bolj kot kdaj koli prej, popolnoma odveč kakršnikoli pomisleki v zvezi s šolo s slovenskim učnim jezikom, kajti ta ni samo po zakonu povsem enakopravna z italijansko, temveč je tudi glede na njeno strokovno raven, na raven njenih učnih kadrov vsaj enakovredna sorodnim šolam z italijanskim učnim jezikom.

Izjemo najbrž tvori tistih nekaj učiteljev ali profesorjev na naših šolah, ki svojih otrok ne zaupajo slovenskim vzgojiteljem, torej svojim stanovskim tovarišem, temveč jih pošiljajo v italijanske šole, s čimer dajejo nezaupnico najprej sami sebi ter hkrati grobo žalijo in ponižujejo svoje kolege vse slovenske starše. Čas je že, da se takšne stvari nehajo, kajti slovenski davkoplačevalci — in prav gotovo tudi številni italijanski — imajo pravico zahtevati, naj bodo šolniki predvsem dobri vzgojitelji, neoporečne osebnosti, dosledni ljudje, ne pa samo zaslužkarji in kruhoborci, kajti v takem primeru bi si morali vsekakor izbrati drug poklic. Slovenska javnost bo morala v zvezi s tem prej ali slej nekaj korenitega ukreniti.

Zavednih in pametnih slovenskih staršev ti osamljeni, nečastni primeri seveda ne morejo odvrniti od izpolnjevanja njihove dolžnosti, ki velevala, da svojega otroka vpišejo v slovenske šole.

ZA ZADRUŽNI HLEV V NABREŽINSKI OBČINI

V sredo zvečer so se sestali v Praprotu kmetovavci iz raznih vasi nabrežinske občine in ponovno razpravljali o pobudi, da se ustanovi zadrugi hlev. Ker gre za prvo tovrstno pobudo v naših krajih, je razumljivo, da je pred njeno uresničitvijo treba premagati ne samo vrsto tehničnih, materialnih težav, temveč tudi marsikateri predsodek. Vsekakor je prav, da bodoči člani zadruge temeljito proučijo tudi najmanjše po-

drobnosti, kajti zadruga bo uspešno poslovala le, če bodo predhodno rešili in uredili tudi razne podrobnosti.

Na zadnjem sestanku sta bila prisotna tudi kmetijski nadzornik dr. Bucco in vodja živinorejskega oddelka pri Kmetijskem nadzorništvu Tagliaferro, ki sta kmetovavcem obrazložila osnutek zadrugnega statuta. Prisotni so nato sklenili, da bodo čimprej naročili nekemu izvedencu, naj pripravi idejni načrt za gradnjo zadrugnega hleva in vseh potrebnih gospodarskih poslopij. Sklenili so nadalje, da si bodo v kratkem sami ogledali nekaj zadrugnih hlevov v Furlaniji in se tudi pozanimali za njihovo delovanje.

Pobuda omenjenih kmetovavcev se nam zdi zelo važna, saj je znano, da živinoreja v današnjih razmerah ne more uspevati in je zato treba iskati novih oblik in pogojev, če hočemo preprečiti njeno nazadovanje.

I. EX-TEMPORE V ŠKEDNJU

V nedeljo je bilo v Škednju prvo slikarsko tekmovanje, ki ga je priredilo Kulturno društvo »Dom«. Udeležilo se ga je 95 slikarjev iz Trsta in tudi iz sosednje Slovenije. Svoja dela je v nedeljo oddalo 89 umetnikov. Komisija za ocenjevanje predloženih del so sestavljali Lojze Spacal, Marcello Mascherini, Giulio Montenero, Claudio Barin in Dušan Jakomin. Sestala se je v ponedeljek in izbrala za razstavo 44 slik. Kot smo zvedeli, je komisija že določila tudi nagrade, ki bodo podeljene v četrtek, 19. t. m. zvečer.

Razstava slik je odprta od četrta zvečer v dvorani kavarne Sport v Škednju. Občinstvo si jo lahko ogleda vsak dan od 16. do 20. ure.

POROKA

V nedeljo sta se poročila v cerkvi sv. Trojice na Katinari gospodična Sonja Castellani in dr. Ivo Panjek iz znane tržaške trgoveške družine. Prijatelji in znanci voščijo mlademu paru dosti sreče!

Beneška Slovenija

Viskorša STAR VOJAK

Prejšnji teden je pri nas umrl najstarejši tajpanski občan, 94-letni Ivan Mihelizza. Njegovo življenje je bilo kaj pestro in razgibano. Udeležil se je prve vojne proti Etiopiji. Služil je kot vojaški sluga pri italijanskem vrhovnem poveljniku generalu Baratieriju. Z njimi se je tudi udeležil leta 1896. nesrečne bitke pri Adui.

Iz vseh vojn je odnesel zdravo kožo. Ko se je vrnil domov, si je ustanovil družino in je začel pridno kmetovati do visoke starosti. Rad je pripovedoval o svojih življenjskih zgodbah po svetu. Najbolje se je pa počutil doma.

Bela peč POŽAR

V ponedeljek proti večeru je izbruhnil hud požar v belopeških jeklarnah. Požar je zajel veliko staro hišo, ki so jo zdaj uporabljali za prenočevanje delavcev in za arhiv. Stavba stoji med številnimi drugimi tovarniškimi objekti in je zato obstajala nevarnost, da preskočijo siloviti zublji tudi nanje. Kljub dežju je ogenj vedno bolj naraščal, ker so gorele ogromne skladnice starih arhivskih papirjev v zgornjem nadstropju. Prihitali so morali na pomoč tudi gasilci iz Jugoslavije in Avstrije, da so s skupnimi silami udušili požar. Škoda je precejšnja.

Interpelacija svetovavca dr. Štoker

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti dr. Štoka je naslovil na predsednika deželnega odbora dr. Berzantija ter na odbornika za javna dela, kakor tudi za kmetijstvo, gozdove in gorsko gospodarstvo interpelacijo v zvezi z novo pokrajinsko cesto Gorica - Sovodnje - Zagraj. Slovensko prebivalstvo, pravi dr. Štoka v interpelaciji, je bilo zelo prizadeto, ko je zvedelo, da mislijo za to cesto razlastiti najrodovitnejše predele v Štandrežu, čeprav bi lahko uporabili površino stare občinske ceste nekaj metrov vstran ter tako preprečili nekoristne razlastitve in resno škodo za prizadete lastnike zemljišč. Cena, ki jo ponujajo lastnikom za razlašene terene, je smešna, okrog 60 lir za kvadratni meter. Prebivalci Štandreža tega niso mogli sprejeti ter so se upravičeno uprli za obrambo svojih koristi s traktorji, vozovi in raznimi poljedelskimi stroji, da bi preprečili delo buldožerju, ki se je 9. septembra zaril v njihovo zemljo.

Dr. Štoka pravi dalje v svoji interpelaciji, da omenjena cesta ni niti najbolj nujna, saj so za lokalni promet potrebnejše druge ceste. Slovensko

prebivalstvo v Štandrežu je prepričano, da skušajo z gradnjo te ceste in z izgovorom na industrijske potrebe škoditi slovenskemu prebivalstvu in ga izriniti z njegove zemlje.

Iz teh razlogov vprašuje dr. Štoka predsednika deželnega odbora in omenjenega odbornika, ali se jim ne zdi nujno potrebno, da se potegnejo za kmetovalce v Štandrežu, ki so preko Zveze neposrednih obdelovalcev zahtevali pogajanja za pravično rešitev, ki bi zadovoljila obe strani, pa jih nihče ni hoteli niti poslušati. Dr. Štoka pravi, da bi morali deželni organi pregledati položaj in zaslišati prizadete prebivalce ter posredovati pri prizadetih oblasteh in ustanovah, da bi ustavili začeta dela, prestudirali možnost za novo cestišče, ki bi zmanjšalo škodo kmetovalcev na najmanjšo mero ter se tako izognili razkosanju posestev in razlastitvi rodovitnih zemljišč. Zemljišča, ki bi morala biti kljub vsemu žrtvovana, bi morali plačati po tržnih cenah ter narediti vse druge potrebne korake v korist prebivalstva v Štandrežu.

PAZITE NA URO!

V nedeljo, 22. septembra, se bo ob eni uri po polnoči zaključilo v Italiji štetje časa po legalni in ne po sončni uri.

Kazalec na uri bo torej treba pomakniti za eno uro nazaj! Ko bo ura kazala eno po polnoči, se morajo pomakniti kazalci točno na polnoč, da bomo spet v sončnem času.

Se najbolj enostavno pa je, da že v soboto zvečer pomaknemo urni kazalec za eno uro nazaj.

Legalna ura (od 25. maja do 22. septembra) je vpeljana v Italiji že tretje leto. Strokovnjaki pravijo, da smo pridobili s tem pet dni svetlobe več in da so imeli turisti več časa. Tudi ekonomisti predlagajo, naj bi se legalna ura vpeljala kar vse leto, ker bi baje prihranili na električni energiji.

PEVSKA TEKMA

V soboto in v nedeljo bodo v Gorici v Telovadni dvorani že sedmič tekmovali domači in tuji zbori.

V soboto se bodo ob 16. uri pomerili mešani zbori (kategorija A), moški (B) in ženski (C) zbori v polifonskih skladbah. Obvezna je ena skladba, dve sta pa dani na prosto izbiro. Razsodišče, v katerem sedi tudi slovenski skladatelj Radovan Gobec, bo še isti večer proglasilo izide in nastopili bodo takoj s koncertom zmagovalni zbori.

V nedeljo, 22. septembra, bodo ob 16. uri tekmovali z narodnimi in folklornimi skladbami mešani (kategorija D), moški (E) in ženski (F) zbori. Ker je v teh vrstah prijavljenih 24 pevskih zborov, se bodo izbirne tekme nadaljevale tudi popoldne. Zvečer ob 21. uri bo proglašen izid, nakar bo sledil nastop zmagovalcev. Poleg mnogih domačih zborov bodo peli tudi jugoslovanski, bolgarski, češkoslovaški in avstrijski zbori. Za to že tradicionalno goriško kulturno prireditev se kaže že veliko zanimanje.

Bolnišnica za živčno bolne

Goriška bolnišnica za živčne bolezni slovi kot ena naj sodobnejših ne samo v Italiji, marveč po vsej Evropi. Neki italijanski neurolog, ki se je prejšnji teden vrnil iz Sovjetske zveze, je izjavil, da imajo v Moskvi na visoki ravni urejene moderne umobolnice, toda jih zdravstveni postopki v goriški še prekašajo. Pri nas ima bolnik vtis, da ni izločen član človeške družbe, marveč da živi nekaj bolj svojsko življenje, ki pa se bo kmalu uravnovesilo z ostalo okolico. Novi zdravstveni posegi v goriški bolnišnici za živčne bolnike se ločijo od starih načinov v nekdanji umobolnici kot dan in noč. Vsi bolniki, razen dveh izredno hudih primerov, se skoro prosto gibljejo. Lažje bolni imajo večkrat izlete z avtobusi v Gradež in v druge kraje. Odnosi do zdravnikov in strežnikov so skoro prijateljski. Prihodnji teden bodo imeli bolniki celo notranjo »šagro« z lastnimi nastopi in z gostovanjem tujih skupin, med katerimi bosta tudi dva slovenska zbora. Metode živčnega zdravljenja v Gorici hodijo proučevati tudi strokovnjaki iz drugih držav in se čudijo otipljivim uspehom.

Do tu je vse prav in lepo, pravijo prišepetajoči kritiki in tudi razni glasovi v pokrajinskem svetu. Toda umobolnica požre

V ponedeljek dopoldne je v Gorici odprl ministrski predsednik Leone XI. državni kongres časnikarjev. Zborujejo v dvorani goriške Telovadne zveze. Po Leonejevem govoru so pozdravili glasnike javnega mnenja še zvezni predsednik Missiroli, župan Martina in deželni predsednik Berzanti. Vsi so poudarjali svobodo tiska kot temeljno jamstvo vsake demokracije.

Po zborovanju so bili časnikarji gostje mestne občine na gradu. Zvečer so se pa odpeljali k sprejemu v Videm. Med tujimi udeleženci sta bila tudi dr. Pogačnik, predsednik časnikarjev iz Slovenije, in Abram vodja koprškega radia. Zvečer so se udeleženci, kakih pet sto po številu, odpeljali v Gradež, kjer se zborovanje nadaljuje do jutri.

★

Rupa**ROMANJE**

V nedeljo popoldne je odšlo tudi iz naših vasi precej ljudi na vsakoletno romanje na Barbano.

Mnogi so šli v skupinah z avtobusi, drugi pa z lastnimi prevoznimi sredstvi. Vse pa je družila ista globoka vera in zaupanje do nebeške Matere, za sedaj in za bodočnost. Osrednjo slovesnost smo imeli ob peti uri popoldne s sveto mašo. Lepo so donele »od svodi barbanske bazilike naše svete pe-smi, ki jih je pelo na stotine grl.

Na splošno lahko rečemo, da se je pri tem romanju opazilo še precej vere in skupnosti naših ljudi.

Iz Goriške

LEONE V GORICI

MESTNA TOPONOMASTIKA

Mestni svet bo te dni potrdil novo poimevanje 31 mestnih trgov in ulic. Predloge je dala posebna komisija. Ravnala se je po smernicah, naj se ulice imenujejo po zaslužnih osebnostih.

Trg pred mestno hišo se bo imenoval »Trg Janeza XXIII.« Druge bodo nosile imena De Gasperi, Croce, Toscanini ali po Goričanih Sverzutti, Collinelli, Planiscig, Cellis, Giovanni Lorenzoni itd.

Izmed slovenskih imen so izbrali samo ime Lojzeta Bratuža; po njem se bo imenoval trg pred cerkvijo v Podgori.

NARODOPIŠNA POVORKA

V nedeljo popoldne se je dobro posrečil mestni turistični ustanovi drugi folklorni nastop s sprevedom in rajalnimi nastopi po mestnih ulicah. Letos je zadobil že mednarodni značaj, ker so pokazale svoje ljudske noše in šege tudi avstrijske skupine iz Lienza in Lavantske doline ter slovenske iz Ljubljane in Preddvora pri Kranju.

V sprevedu je prva šla mestna godba, za njo zastava, nato pa v slikovitih nošah predstavniki zgodovinskih mestnih četrti. Sledile so različne slikovite skupine, godbe, plesavci in pevci; enaindvajset skupin. Zanimanje je vzbujala ljubljanska Svoboda - Emona, dosti ploskanja pa krminski fantki in dekletca v pisanih nošah in plesih. Živahno prosto folklorno rajanje se je zvečer nadaljevalo na Battistijevem trgu.

Doberdob**JAVNA DELA**

Doberdobski občinski svet je sprejel na torkovi seji več sklepov, ki se tičejo javnih del. Govorili so o prezidavi poslopja, kjer je bil otroški vrtec, v sedež javnih uradov. Preuredba bo stala nekaj čez sedem milijonov lir. Povečala naj bi se tudi šola na Pakišču za osem in pol milijona lir. Stroške bo nosila država na podlagi zakona od 28. julija 1967, št. 641.

Na vrsti je tudi popravilo občinske dvorane ali telovadnice; za polovico bo treba najeti posojilo pri Montu, drugo polovico stroškov bo pa prevzela dežela. Na približno enak način se bodo krili tudi enako visoki stroški za športno igrišče. Postavil se bo tudi spomenik padlim. Odobrili so tudi stroške za prevoz šolarjev in za nakup šolskih knjig. Nekateri odborniki so tudi predlagali pogozditev kraja »Trnišče« na južni strani jezera. Tam bi lahko pridobili prvorazreden prostor za turistični razvoj.

—0—

SMESNICE

V moderni trgovini s starinami. Lastnik: »To tukaj je edini Rubens, ki ga je trenutno mogoče kupiti v Evropi.« Ameriški milijonar: »Toda saj ste vendar dejali, da imate dve Rubensovi sliki.« Lastnik: »Že, že, ampak druga še ni prav suha.«

★

Dama, ki ljubi umetnost: »Oh, mojster, kako rada bi, da bi mogla vzeti nekaj vaših prekrasnih barv s seboj.«

»Ta užitek boste lahko imela, ker ste se pravkar vsedla na mojo paletu.«

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Swoboda ni prazna beseda niti v Rusiji

Vedno bolj se v svetu utrjuje prepričanje, da je udaril Kremelj po Češki in Slovaški zato, da bi udušil tamkajšnje glasove svobode, ker se je ustrašil, da bi jih mogli slišati tudi v Sovjetski zvezi. Zasedba je bila nekak preventivni ukrep, pomenila je obrambno dejanje nasilja, ki se je začelo ogroženo od svobode.

Zadnji čas se je namreč razvedelo, da obstajajo tudi v Sovjetski zvezi svobodoljubne težnje in da niso omejene samo na pisateljske in umetniške kroge. Tako poročajo, da je bilo aretiranih veliko številno sovjetskih državljanov že v času, ko je Kremelj šele pripravljaval napad na Češkoslovaško, ker so očitno pokazali svoje simpatije do idej, ki so zmogale na Češkem in Slovaškem. Med aretiranimi je tudi sovjetski generalmajor Grigorenko, ki je odšel nekaj dni pred napadom na Češkoslovaško v češkoslovaško veleposlaništvo v Moskvi in mu je izrazil svojo simpatijo in vzajemnost naprednih sil ruskega naroda s češkoslovaškim ljudstvom in vlado.

V Moskvi so aretirali 25. avgusta skupino izobražencev, ki so demonstrirali na Rdečem trgu za Češkoslovaško. Nosili so napise: »Roke proč od Češkoslovaške!«, »Naj živi svobodna in neodvisna Češkoslovaška!« in podobno. Aretirani so bili med drugimi Larisa Borograz Daniel, žena zaprtega pisatelja Daniela, fizik Pavel Litvinov, vnuk pokojnega sovjetskega zunanjega ministra Litvinova, jezikoslovec Konstantin Babitski, pesnik Vadim Delone, umetnostni kritik Viktor Fainberg in pesnica Natalija Gorbanevskaja. Z njimi vred pa tudi delavec Vladimir Dremlyuga, ki zasluži, da se njegovo ime orani v zgodovini ruskega naroda in proletariata. Aretiranih je bilo tudi več ljudi iz množice, ki so odbravali nastop izobražencev.

V mestu Aleksandrovu pa so zaprli pisatelja Anatolija Marčenko, ker je napisal trem glavnim češkoslovaškim listom pisma, v katerih je izrazil svojo vzajemnost s češkimi in slovaškimi intelektualci. Baje so ga že obsodili na osem let ječe. Že prej je prebil v zaporu šest let. Moskovska skupina pa zdaj v ječi čaka na proces.

Njen protest proti nasilju nad Češkoslovaško zasluži toliko večje spoštovanje, ker je bil izrečen

v središču nasilne sile, pa tudi zato, ker je mnogo težje protestirati proti nasilju, ki ga izvaja lasten narod nad tujimi narodi, kakor proti tujemu nasilju nad lastnim narodom.

☆

SMRT PROF. KARLA RUPLA

V noči med 16. in 17. septembrom je umrl v Ljubljani prof. Karlo Rupel, rektor Akademije za glasbo v Ljubljani. Bil je cenjen kot glasbeni pedagog, kot violinist-koncertant in kot organizator delovanja glasbene akademije. Bil je zelo zavzet za slovensko glasbo in je mnogim skladbam pripomogel do dobre krstne izvedbe.

Uzbujanje zmede

V »Glasu Kulturne akcije«, ki izhaja v Buenos Airesu, je bila objavljena nedavno notica z naslovom »Ob virih slovenstva«, ki je poročala o izletu Slavističnega društva iz Nove Gorice v Benetško Slovenijo in v Čedad, češ da je imel »ta obisk še poseben pomen, ker so prireditelji poudarjali, da je njegov cilj proslavitev važnega jubileja, ker je 12. aprila poteklo 1400 let, ko se je leta 568 v teh krajih v arhivih zabeležil prihod novega ljudstva z imenom Sloveni«.

Nedvomno je imel pisec notice dober namen, vendar pa je njegova nevednost glede najstarejše slovenske zgodovine naravnost neoprostljiva, (čeprav je morda značilna za velik del slovenskih »izobražencev«). Zgodovina, a ne ravno v tistih krajih, je zabeležila za leto 568 samo prihod Langobardov v Italijo, ne pa prihoda »Slovenov«. Pravzaprav je čudno, kako more nekdo zapisati tako netočnost. O navzočnosti Slovencev na današnjem ozemlju (oziroma v Karantaniji) je prvi poročal šele Pavel Diakon v svoji »Zgodovini Langobardov«, ki je bila napisana šele v drugi polovici 8. stoletja za leto 595 (po datiranju zgodovinarja Franca Kosa) poroča v njej, da je bavarški vojvoda Tasilo vdrl s svojo vojsko v deželo Slovencev (Slaborum provinciam). O »pripodu« Slovencev na današnje ozemlje pa nimamo nobenega direktnega zgodovinskega poročila, kot tudi ne o tem, s katere strani so se priselili. Vendar vse kaže, da s severovzhoda, preko Moravske.

TABOR V ŠEMPASU

Pod tem naslovom je izšla te dni vsebinsko izredno pomembna brošura kot 4. izredno izdaje »Goriških srečanj« v Novi Gorici.

Prvih 40 strani obsega anastatični ponatis izvornika knjižice pad gornjim naslovom, ki jo je izdal leta 1868 v Gorici pri Seitzu organizator šempaskega tabora Ernest Klavžar.

V prvi polovici brošure je podan Klavžarjev opis priprav, poteka in pomena tabora pri Šempasu 18. oktobra 1868, v slogu in tudi v tiskarski obliki prvotne izdaje, hranjene v Narodni univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Druga polovica brošure pa zajema štiri tehtne sestavke iz taborske dobe in o E. Klavžarju.

Prvi je posvečen dobi taborov na Slovenskem, ki ga je napisal dr. Vasilij Malik. Daljši članek »Šempaski tabor« z odmevi v tedanjem časopisju in z ugotavljanjem njegovega zgodovinskega pomena je skrbno in izčrpno sestavil zgodovinar in muzejski ravnatelj Branko Marušič.

Slika narodnega goriškega delavca Ernesta Klavžarja in pregled njegovega publicističnega dela je z že znano marljivostjo pripravil in zbral bibliotekar Marijan Breclj, ki je knjižico tudi uredil. Naklada je omejena, in tudi zato bo izdaja kmalu postala redkost. Za zdaj pa je ena najboljših priprav na stoletnico šempaskega tabora.

Tako pisanje, kot ga najdemo v »G. K. a.« vzbuja po nepotrebnem zmedo v glavah slovenskih ljudi, katerim je po krivdi šol, ki so zanemarjale slovensko zgodovino, že tako le malo znano o času naselitve Slovencev in o naslednjih stoletjih. Tako nastajajo razne zgodovinske netočnosti in miti, ki se nato vlečejo iz publikacije v publikacijo in celo v šolske knjige, ne da bi si vzel kdo trud, da bi šel preverjat točnost takih trditvev v zgodovinske vire. Najstarejša slovenska zgodovina pa je dovolj lepa in bogata, da si nam ni treba ničesar izmišljati zraven, tem manj v listih, ki so namenjeni izobražencem.

Če bi bila trditvev v notici »G. K. a.« resnična, bi seveda pomenila največjo senzacijo v slovenskem zgodovinopisju, ker bi pomenila, da je bil odkrit nov zgodovinski vir. Seveda pa bi ga bilo treba navesti.

fj.

☆

Kulturne novice

18. t. m. se je začel mednarodni dramski festival v Benetkah z dramo »Rojstvo« francoskega pisatelja Armanda Gattija.

☆

Pisatelj Alojz Rebula je že opravil polovico tiskovnih korektur svojega novega romana »Sibilin veter«, ki bo izšel še letos pri Slovenski matici v Ljubljani.

☆

Nova številka »Hrvatske revije«, ki izhaja v Münchenu, je prinesla zelo ugodno oceno knjige »Skozi luči in sence« Rude Jurčeca. V dolgi oceni najdemo tudi zelo zanimivo razmišljanje o slovenskem narodnem značaju in življenju.

☆

»Tržaška knjigarna« v ulici Sv. Frančiška v Trstu je že dalje časa zaprta zaradi prenovitve in razširitve prostorov. Njeno zaprtje mnogi naši kulturni delavci že neprijetno občutijo, enako tudi ostala slovenska javnost, ki se je preskrbovala v njej s slovenskimi revijami, časniki in novimi knjigami. Upati je, da bo knjigarna ponovno odprta še pred novim šolskim letom.

☆

Kot smo zvedeli, ni dobila goriška Mohorjeva družba nobenega rokopisa na svoj razpis za novo povest, verjetno zaradi pretogih pogojev (povest mora biti zajeta iz primorskega življenja, glede dolžine itd.), ker je težko pisati po receptu.

Zborovanje slovenskih zgodovinarjev

V četrtek prejšnjega tedna se je končalo XIV. zborovanje slovenskih zgodovinarjev v Novi Gorici. V dobro organiziranem okviru pet dni trajajočega znanstvenega sestanka in o tematiki predavanj prvih dni smo že poročali.

Drugi dan zborovanj je bil posvečen bolj notranji organizativni dejavnosti zgodovinskega društva. V tretjem dnevu so segli referati iz dobe slovenskega prepoda v slovensko gibanje za zedinjenje Jugoslavije po prvi svetovni vojni.

Zelo temperamentno je poudarjal v svojem govoru Lojze Ude temeljni pomen narodnostne ideje za politično zedinjenje Jugoslovanov.

Predzadnji dan zborovanj pa je bil odmerjen vprašanjem v dobi osvobodilnega gibanja. Izčrpna referata sta imela dr. Mikuž in dr. Ferenc.

Po končani vrsti predavanj so se oglasili nekateri navzočih z dopolnili ali vprašanji, prof. Bizjak pa z dodatkom, da vsa znanstvena teoretična predavanja ne morejo dovolj osvetliti tudi tisočev tihih žrtev za pravice primorskega ljudstva.

Ob koncu je prof. Zwitter povzel glavne točke predavanj in je izrazil nasvet, naj zgodovinsko društvo poskrbi za natis v posebnem zborniku. Podpredsednik občinske skupščine Humar je izrekel poslovilne besede, nakar sta se dr. Marušič in predsednik zgodovinskega društva prof. Gestrin zahva-

lila prirediteljem, gostiteljem, predavateljem in vsem udeležencem.

To zborovanje je od vseh najbolj široko zajelo obsejno tematiko čeprav s še ne popolno sliko, in je bilo vsebinsko in okvirno dobro izpeljano.

Zadnji dan so si zgodovinarji ogledali goriški grad — kjer sta govorila pokrajinski svetnik Waltritsch in starosta naših zgodovinarjev akademik dr. Kos o zgodovini in problemih goriških Slovencev. Udeleženci so tu prejeli tudi nekaj izvodov Trinkovih koledarjev, letošnjih in iz prejšnjih let, ki so jih seznanili z najzapranejšo rodno pokrajino, kamor so raziskovavci naše davnine pohiteli na poučni izlet.

☆

ZBOR SLOVENISTOV V NOvem MESTU

Slovenski slovenisti, včlanjeni v Slavistično društvo Slovenije, bodo imeli 12. in 13. oktobra občni zbor in posvetovanje v Novem mestu. Razpravljali bodo o slovenskem jeziku, o deležu Dolenjske v slovenski književnosti, o delu slovenistov na slovenskih srednjih in nižjih šolah in o Ivanu Cankarju ob 50-letnici njegove smrti.

Strašni pokoli v Biafri

(Nadaljevanje s 3. strani)

ZAHOD JE PLJUNIL NA SVOJA NAČELA

Nigerijci (Hausa in drugi) so 80-85-odstotno nepismeni, pri ljubljenih pa je nepismenih manj kot 20 odst. (celo v južnih delih Jugoslavije in Italije dosega nepismenost mnogo višje odstotke, op. ur.), in poleg tega so lboji po veliki večini kristjani. In vendar demokratični, izobraženi, humani in krščanski Zahod dopušča ta pokol, ki daleč presega vse grozote, kar se jih je kdaj zgodilo v Vietnamu. Dopušča jih tudi Vzhod. In oba složno podpirata nigerijske morilce ter jim pošiljata orožje, letala, tanke, celo letalce in druge vojaške strokovnjake, da sodelujejo z morilci. Dozdevno zato, ker je nigerijska vlada »legalna«, Biafra pa »uporna« ali »odcepljena«. S tem je Zahod sam pljunil na svoje načelo, da so zločinske vlade nezakonite. V Nemčiji so zavezniki po letu 1945 obsojali na smrt na vesalih (v Nürnbergu, Landsbergu in drugje) Nemce, ker so bili izpolnjevali zločinska povelja svoje hitlerjanske vlade. V Nigeriji pa smatra Zahod za zlo upor proti vladi, ki počenja enako kot hitlerjanci, najhujši zločin, to je zločin rodomora. Toda Hitlerjeva vlada je bila vsaj »legalna«, ker je prišla na oblast po zakoniti poti, medtem ko je prišla sedanja nigerijska vlada na oblast z državnim udarom.

Poleg tega Nigerija ni neka organska državna tvorba, ki bi se bila izoblikovala pod vplivom zgodovine in etničnih odnosov ali iste kulture in jezika, ampak slučajnostna tvorba britanskih kolonizatorjev, ki so v teku časa nanizali skupaj najrazličnejša ozemlja in ljudstva, od Hamitov in mešančev do čistih črncev, z različnimi verami in jeziki, ki si niso niti malo podobni. Podpirati danes krvavo nigerijsko vlado proti Biafri pomeni teptati najvišja načela Združenih narodov in zahodnega sveta: načelo samoodločbe narodov, pravice do neposlušnosti zločinski vladi, načelo, da ni dovoljeno zatirati

ljudstev druge rase in vere ter obsodbo rodomora. Vse to je žalostno spričevalo za Zahod in njegovo kulturo.

V MORALNI TOPOSTI JE ŠIBKOST ZAHODA

Iz tega je mogoče izvajati samo en zaključek: da so danes na čelu držav zahodnega sveta ljudje, ki so postali popolnoma topi za moralne krivice in vidijo povsod samo še svoje »interese«. Kjer vohajo te interese — recimo petrolej v Biafri — tam jim je milijon ali dva človeških življenj deveta briga in pod hinavskim podpiranjem »legalnih« vlad se ne sramujejo podpirati najstranotnejše zločine.

V tem in ne v vojaški premoči Sovjetske zveze je danes šibkost Zahoda: v tem, da je izdal lastne

ideale in načela ter se ponižal v pomagaja zločincev. Čehi naj se zato ne čudijo, da jim Zahod ni bolj pomagal. Medtem ko se je odvijala tragedija na Češkoslovaškem, so mislili državniki v Washingtonu, v Londonu in v drugih velikih glavnih mestih predvsem na to, če bi se tudi iz tega ne dalo iztisniti kake »protikupčije«, ki bi bila ugodna za njihove »interese«. Iz tega pa sledi nauk, da naj se zatirani narodi ne zenašajo na solidarnost »velikih« demokracij, ampak naj čimbolj mobilizirajo lastne moralne in materialne moči in vire v boju za svoje pravice. Na daljši rok pa to pomeni, da je potreben moralnega prerodenja ne le sovjetski Vzhod, ampak tudi Zahod. Če pa tako prerodenje odklanja ali ga ni zmožen, je nujno obsojen na propad, ne glede na statistike o naraščanju proizvodnje, plač in dobičkov velikih industrijskih družb.

Bešhoja - pol zdravja

V Frankfurtu na Nemškem so ustanovili že pred leti posebno društvo »Srebrnega in zlatega čevlja«. Vanj sprejemajo člane, ki se zavežejo, da bodo iz zdravstvenih razlogov hodili tudi peš. Člani prejmejo majhen zvezek, v katerega morajo vestno zapisovati, koliko minut ali četrt ur so vsak dan peš prehodili. Član, ki dokaže, da je hodil v enem letu vsega skupaj vsaj dvesto ur, prejme kot odlikovanje čevlje s srebrnimi zaponkami, če se pa postavi s tristo urami peš hoje, dob čevlje z zlatimi zaponkami.

Društveni namen je vzbujati veselje do pešačenja in peš sprehodov, ki so za zdravje tako potrebni kot zrak in sonce: Društva »zlatih čevljev« ali pešcev so dandanes, ko se že vsako fante vozi s svojim avtom, še bolj potrebna kot kdajkoli prej.

Pomanjkanje telesnega gibanja pa povzroča razne bolezni. Predvsem se poveča krvni pritisk, nastane glavobol in omrtvičenje udov zaradi slabega krvnega obtoka.

Ko nastopijo takšni znaki, večkrat že zado- stuje, če hodiš več dni zaporedoma peš vsaj do službenega mesta. Mnogi uradniki, profesorji, znanstveniki pa danes ne hodi- jo dnevno niti pol ure. Mišice in celice otrpnejo pri človeku, ki se premalo giblje, in posledice so nevarne. Zato je vsaj pol- uren sprehod tudi primeren in priporoč- ljiv za vse umske delavce in uradnike.

Premalo gibanja ima za posledico ne le telesne motnje, ampak tudi psihične. Psihologi so že ugotovili, da povzroča pomanj- kanje gibanja in hoje tudi duševno nape- tost.

Kdor hoče ohraniti zdravo telo in duha, naj torej vsak dan hodi peš, kolikor more.

★

Dolgoletni predsednik portugalske vlade z dik- tatorskimi pooblastili Salazar že nekaj dni umira v neki lisbonski kliniki. Portugalsko politiko in avtoritativno vodil 38 let, zato si je lahko pred- stavljati, kakšno spremembo bo povzročila njegova smrt za politično življenje. Star je 79 let.

Spomini iz prve svetovne vojne

■■■■■■■■■■■ V RUSKEM UJETNIŠTVU. ■■■■■■■■■■ Inž. J. R. ■■■■■■■■■■

Kakšen peti dan takih razmer me pa ravnatelj pokliče takoj, ko sem se vrnil od jutranjega opazovanja vremenskih predpogojev in mi začne: Danes morate iti z mano. Med nami je namreč naš poslanec, ki nas zastopa v Dumu (parlamentu), kjer je visoko upoštevan in lahko rečem tudi slaven. Posredno je sodeloval pri likvidaciji razvratneža Rjasputina, ki je na dvoru igral zelo važno vlogo in imel poseben vpliv na carico. Pravijo, da je bila ta središče nemške špijonaže. Puriškijevič, tako se naš poslanec imenuje, je tudi znan po svojem neustrašenem napadu v Dumu na visoko plemstvo in vojno upravo. Znano je, kako je grmel v Dumu, ko je poročal o svojem raziskovalnem pohodu. Ugotovil je, da vojaki na fronti nimajo mesa, v Sibiriji pa da meso gnije. Zakaj? Ker ni prevoznih sredstev, ni vagonov. Zakaj jih ni? Zato ker je premnogo takih slučajev, kot ga je ugotovil na postaji N. nedaleč od fronte. Tu je bilo s superfosfatom naloženih 50 vagonov, ki so čakali že več dni na razložitev. Naslovniku pošiljke niso delali sile, ker naslovnik je bil grof Bobrinski. Ta Puriškijevič je že par dni gost Klimenta Ivaniča in zbira podatke, kako bi morali urediti narodno

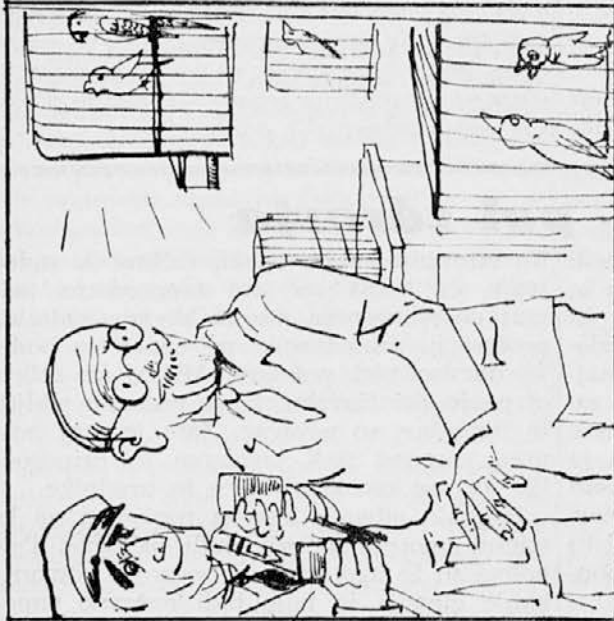
vprašanje v novi revolucionarni Rusiji. Ko mu je Kliment Ivanič govoril o Vas je izrazil željo, da bi vas videl.

Takoj po popoldanskem opazovanju vremenskih prilik sva se odpeljala z žrebce, ki pa sta bila po revoluciji spremenjena v navadna konja, a sta svoje muhe ohranila, zlasti trmo pri spreminjanju smeri, katero sta ona hotela izbirati. Ko sva prišla v zavod, sva našla več gospodov. Niti ravnatelj ni vseh poznal. Menje je začasno prevzela v varstvo Lavra Lazareva, a so me kmalu poklicali. Puriškijevič je želel kratko poročilo o vprašanju narodnosti v Avstriji in kako smo zadovoljni z razmerami. Razočmalčil sem razmere. Najprej sem navedel približno številčno stanje posameznih narodov in potem opisal odnose med njimi. Kot sem ugotovil, jim je bilo znano samo to, da Poljaki stiskajo Rusine-Ukrajince v Galiciji. Pozabili so, da so Rusi še bolj stiskali Poljake. Vseh prisotnih je bilo 10 in mnogi so si kaj zapisali. Najbolj so jih zanimali šola in časopisi. Rekel sem, da morajo umljivo tudi Moldovani dobiti svojo šolo v moldovanskem jeziku in tudi svoje knjige in časopise. Takrat privleče nekdo moldovski časopis, ki je bil tiskan v cirilici. Moldovani

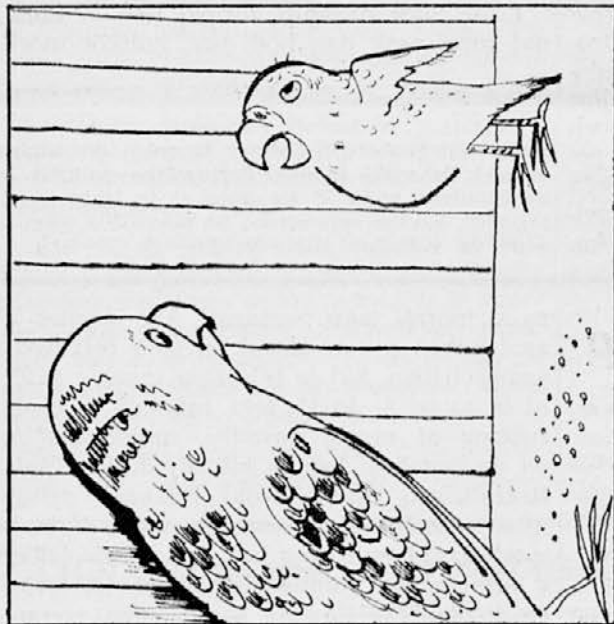
so si morali tako pomagati, ker latinice ni znal noben njihov človek in so v šoli pisali samo cirilico. Saj je bila šola samo v ruščini in to od 8. do 11. leta, tako da se otrok ruščine ni mogel navaditi, moldovanščine pa ne pozabiti, kar je bil cilj dotične šole. Brezobzirno rusificiranje! Nekateri prisotni so se začudili, ko sem jim rekel, da bodo v teh krajih morali v šoli zamenjati cirilico z latinico, ker romunščina uporablja latinico in moldavščina je samo eden romunskih dialektov. Debatu v strahovito zakajenem salonu Lavre Lazareve je povzel Puriškijevič in izjavil, da mora revolucija dati svobodo razvoja vsem narodom šiirne Rusije. Nekdo je vprašal, kako bo to izgledalo v Besarabiji: moldovanska šola, ukrajinska šola, bolgarska šola, nemška šola in potem še — ciganska. Pripomnil sem, da cigani ne bodo zahtevali svoje šole, marveč se je bodo branili. Povedal sem primer poskusa kranjskega deželnega odbora, ko je skušal starejše cigane zaposliti, mlajše pa šolati. Neko noč so zginili starejši, drugi dan ni bilo duha ne sluha za šolarji. Smejali so se temu in tudi jaz sem se smejal, a vse skupaj je trpko vprašanje. Ko sem jim raztočmalčil razdelitev Avstrije na posamezne dežele, v katerih je vladal poseben deželni zbor, se mi je Kliment Ivanič v imenu ostalih lepo zahvalil in šel sem zopet v varstvo Lavre Lazareve. Ta mi je povedala par stvari o smrti Rjasputina, ki so mi bile neznane. (Dalje)

ZGODBA O

Bučku

tožilo po prijaznem stricu. Venomer je premišljeval, kje neki je zdaj stric pesnik in kako veliko je to jajce okoli njega, da lahko stric pesnik odide tako daleč. Imelo ja je tudi svojo dobro stran, da je bila sosednja kletka prazna. Zdaj je namreč Bučko bolje videl ona dva mladiča, ki sta živela še eno kletko naprej. Prekopavala sta se in vreščala in Bučko se je veselo pridružil njuni igri.

na strica pesnika, ki je davno drobil eno svojih najljubših pesmic.

Stric Tičar je že imel pripravljeno papirnato vrečko in stric peski je komaj še utegnil zaklicati:

»Zdravo! Ne pozabite me!«

In ga je rdečelasa teta odnesla.

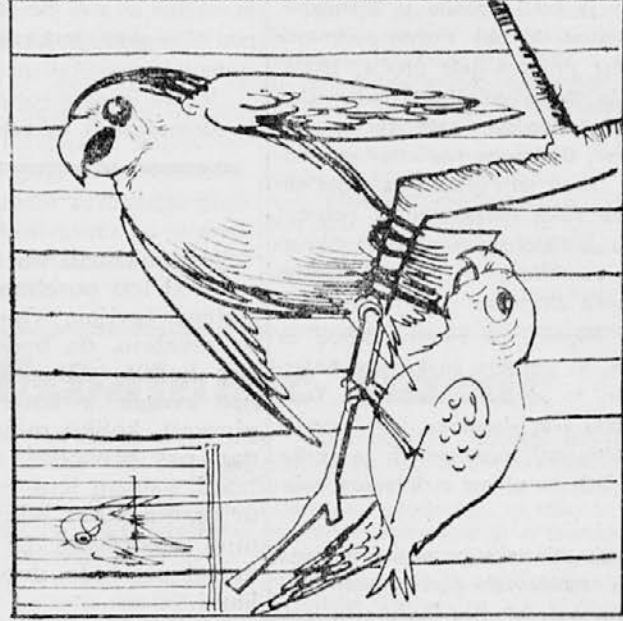
Nekaj dni je bila kletka prazna in Bučku se je prav

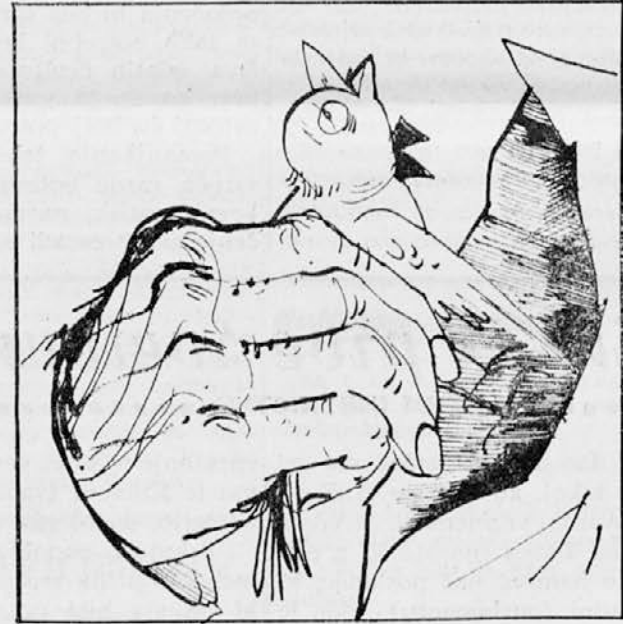
6. Nekega dne je prišla k stricu Tičarju nenavadna teta. Glavo ji je pokrivalo rdeče perje in tudi njena usta so bila rdeča kot kri. Vseposvoda je imela razobešene zlate verižice, da je nenehno cingljala. Bučku ni bila prav nič všeč, zato se je na ves glas dni:

»Jaka... Jaka... Jaka...«

Teta se je zasmejala, potem pa — še sreča — pokazala

»Jaka... Jaka... Jaka...«
 »Lej ga, junaka!« se je razveselil stric Tičar. Bučkovo mamo je pa kar razganjalo od ponosa.
 »Saj sem vedno pravila, da bo ta otrok nekaj posebnega,« se je šopirila. Vsi so morali priznati, da ima prav, kajti tako hitro se je le malokdo iz njihove soseske naučil govoriti podobno kot stric Tičar.

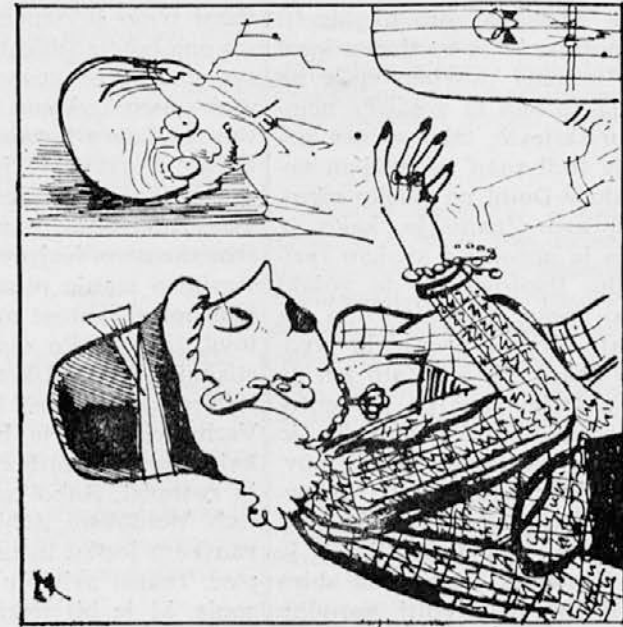

»O Jaka, zdaj pa ga bova kozarec!« se je razveselil stric Tičar.

Bučko je napel ušesa. Potem si ni mogel kaj. Obupno je zahreščal, nazadnje pa le izdavi:

»Jaka!«

Ko se je stric Tičar vrnil s kozarčkom, je Bučko še vedno čepel sredi kletke in vpi, da ne bi pozabil:

7. Nekega dne pa je Bučko zaslovel med svojimi tetami in strici. Takole je bilo:

K stricu Tičarju je skoraj vsak dan prišel še en stric z veliko usnjeno torbo, iz katere je jemal drobne zavičke. Bučko je že videl, da se tem zavitkom reče pošta. Tistega dne je pismonoša prišel z veliko belo kurvito v roki.